EESTI ARHITEKTIDE LIIT
ESTONIAN ASSOCIATION OF ARCHITECTS

Eesti Arhitektide Liidu soovitused 2027. aasta riigikogu valimiste programmi

Riigi otsused on ruumitargad

- → Riigiarhitekt koordineerib dokumendi **“Eesti arhitektuuripoliitika”** uuendamist ministeeriumide ja riigiasutuste üleselt.
- → Riigiarhitekt **on eksperdina kaasatud riigieelarve ja arengudokumentide koostamisel** olulise ruumimõjuga objektide ja planeeringute otsustusprotsessi ning jälgib üleriigilise planeeringu, sh ruumi kvaliteedikriteeriumite ja arhitektuuripoliitika eesmärkide täitmist.
- → Riigiarhitekt tagab, et riigi eelarvestrateegia ja arengukavad on **kooskõlas üleriigilise planeeringu** pikaajaliste ruumiliste eesmärkidega. Enne suuremahuliste avalike investeeringute (riigimajade ja - gümnaasiumite programm, haiglad, infrastruktuur jms) kinnitamist koostab riigiarhitekt ruumilise **mõju analüüsi** (kas asukohad toetavad kompaktset linnaruumi ja regionaalarengut või tekitab valglinnastumist ja täiendavaid püsikulusid).
- → Riigiarhitekt toimib **horisontaalse nõustajana**, kes sünteesib eri ministeeriumide (haridus-, sotsiaal-, transpordi-, kaitse- jt valdkondade) investeeringuid, et vältida dubleerimist ja killustatust.
- → Kliimaministeeriumi ehitus- ja eluasemevaldkond ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi maa- ja ruumipoliitika osakond **ühendatakse üheks ruumiloome valdkonnaks**, mille rakendusüksuseks on Maa- ja Ruumiamet. Planeerimine ja ehitus on ühe ja sama lineaarse protsessi osad.
- → Oluliste hoonete ja planeeringute puhul on **arhitektuurivõistlus** parim viis kvaliteetse lahenduse leidmiseks.

Mitmekeskuseline Eesti

- → Investeeringuotsused lähtuvad üleriigilisest planeeringust.
- → Igal maakonnakeskusel on **ajakohane üldplaneering**, mis suunab asustust ja maakasutust.
- → **Linnakeskuste tihendamine peab olema lihtsam**, kui ehitamine loodus- või põllumaale – nii planeerimis- kui ka loamenetluses.
- → **Efektiivne ruumiloome**. Üldplaneeringutele järgnevad linnaosade planeeringud või asumite ehitusmäärused; ehitusloa menetlus peab mahtuma seaduses ette nähtud aega (30 päeva).
- → **Paindlikud kasutusviisid**. Maa jäiga sihtotstarbelise planeerimise asemel kasutatakse paindlikke formaate ja soodustatakse olemasolevate hoonete ümberkohandamist.
- → Riik teostab selget regionaalpoliitikat, kus **rööbas- ja muu ühistransport määrab asustuse arengut**.
- → Riik ehitab välja järgmised **20 „Hea avaliku ruumi“ keskväljakut** (eskiisprojektid on valminud programmi raames aastatel 2015–2024) – kvaliteetne avalik ruum toob linnakeskustesse elu, käivitab majanduse, mis omakorda annab töökohti.
- → **Riik ei müü, vaid väärindab avalikus omandis maad**: strateegiliselt olulise maa müük lõpetatakse, kasutatakse hoonestusõigust ja avaliku-erasektori partnerlust; esikohale seatakse taskukohasus, kvaliteetne ruum ja regionaalne tasakaal.

- → **Põllumaa on taastumatu ressurss ja toidujulgeoleku alus** – uusehitus tuleb suunata linnasisestele jäätmaadele, endistele tööstusaladele, tühjadele aladele, mitte põllu- ja loodusmaale.
- → **Metsamaa on julgeoleku ja elurikkuse kaitsekilp** – peatada tuleb kriitiliste metsamassiivide killustamine ja lageraied strateegilistes koridorides. See tagab, et Eesti maastik toetab nii kaasajastatud riigikaitset, droonivarjestust kui ka elanikkonna kaitset.

Haridusruum: kõigile õpilastele võrdsed võimalused

- → Koolivõrgu korrastamine ja riigigümnaasiumite programm on olnud eeskujuks kogu Euroopale – **kvaliteetne kaasaegset õpikäsitlust toetav arhitektuur on pikaajaline investeering** lastesse, õpetajatesse ja Eestisse.
- → Enamik nõukogudeaegseid koolimaju (u 110 tüüpi) on ajale jalgu jäänud. Riik panustab **haridushoonete ja nende ümbruse rekonstrueerimisse** arendades koole kogukonnakeskustena.
- → **Haridusruumi innovatsiooni jätkatakse**, keskendudes eelkõige põhikooliastmele; riik suunab jätkuvalt ELi vahendeid koolivõrgu korrastamisse.

Eluasemepoliitika: kvaliteetne elamispind Eestis

- → 2010–2023 kahekordistus Eesti keskmine palk, kuid **eluaseme hind kolmekordistus** – see süvendab piirkondlikku ja põlvkondadevahelist ebavõrdsust ning mõjutab iivet. **Eesti eluasemevaldkonna teekaart aastani 2035** näeb ette taskukohaste kodude tagamine noortele peredele, eakatele ning nii kasvavate linnade kui ka kahanevate maakonnakeskuste elanikele – mitmekesiste ja pikaajaliste stabiilsete meetmete kaudu. Efekt saavutatakse **erinevate meetmete kogumis**.
- → **Mitmekesistatakse eluasememudeleid**: kvaliteedipõhised arendajakonkursid avalikul maal, üüri-et-osta lahendused ja diferentseeritud käendused aitavad noortel jt alustada iseseisvat elu ja jõuda kvaliteetse koduni.
- → Kliimaministeerium töötab välja **taskukohase üürieluaseme mudeli** keskmise ja madalama sissetulekuga elanikele. Lisaks pealinnale soodustab see kinnisvaraarendust maakonnakeskustes käenduste, garantiide ja kaaslaenudega.
- → **Luuakse KOVide-ülene elamumajandust koordineeriv üksus**, mis juhib taskukohaste eluasemete loomist, nõustab arendajaid ja omavalitsusi ning teostab perioodilist seiret.
- → **Eesti allkirjastab Euroopa sotsiaalharta artikli 31** („Kõigil on õigus eluasemele“), et tagada inimväärsed elamistingimused ja vähendada eluasemega seotud ebavõrdsust.
- → Linnad planeeritakse elaniku **100-aastase elukaare** järgi – erineva suuruse, ligipääsetavuse, omandivormi ja hinnatasemega eluasemed samas linnas väldivad segregatsiooni ja põlvkondadevahelist ebavõrdsust.

Ruumivaldkonna organisatsioonide sünergia

- → Eesti Arhitektide Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit, Eesti Arhitektuurikeskus ja Eesti Arhitektuurimuuseum rajavad arhitektuurimuuseumi esisele krundile (Ahtri 2, Tallinn) **Eesti Arhitektuuri Maja** – valdkonna organisatsioone koondava avaliku hoone, mis on arhitektuuriteadmiste sihtpunkt nii kohalikele kui ka väliskülalistele. Riik toetab seda tasuta hoonestusõiguse andmisega.